

Görög túlvilág

Római vallás és társadalomtörténet
2026. 05. 08.

Túlvilágról több elképzelés élt

Görögország őslakóinak túlvilágról alkotott nézetei:

- A holtak szellemei a sírban, a föld alatt laknak.
- Újjá születhetnek, ha a szellem babba, dióba, vagy halba költözik és leendő anyjuk megeszi őket.
- A szellemek messze északra vándorolnak, szelek formájában térnek vissza.
- A holtak messze nyugaton laknak, ahol a Nap elmerül az óceánban, egy szellemvilágban.
- A holtak szelleme megbűnhődik, ahhoz képest, hogy milyen életet élt a földön.

Görög elképzelések a túlvilágról:

- A lélek a testtel együtt elenyészik.
- Platón: a lélek halhatatlan.
- Az Odüsszeiában a szellemek egy kietlen túlvilágra jutnak.
- A püthagoreusok a lélekvándorlásban hittek.
- A peripatetikusok beismerték, hogy nem tudják, miként vélekedjenek a túlvilágról.
- Az epikureusok elutasították mindenféle természetfölötti dolog létezését.

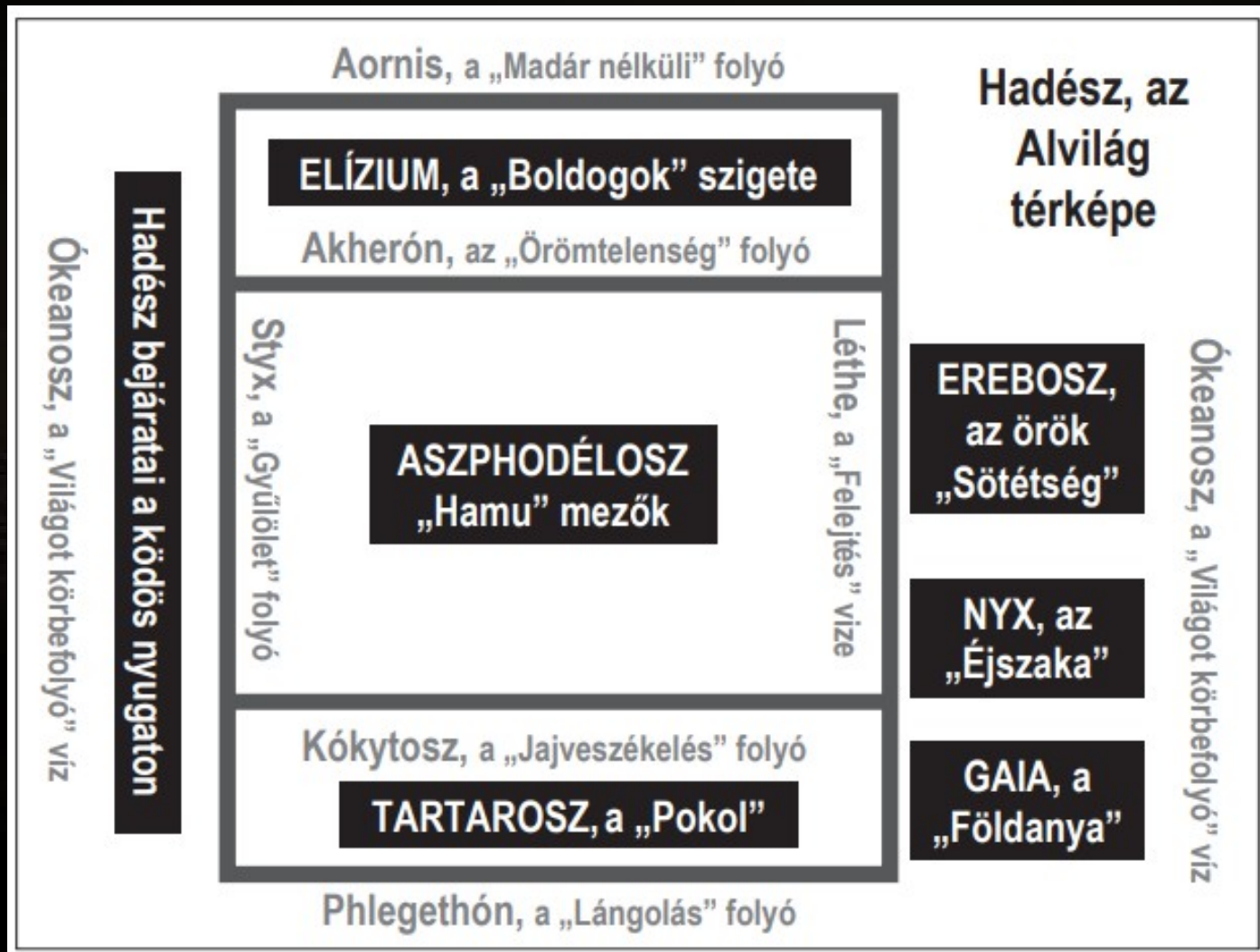
A túlvilág

- Legkorábbi említés: **Odüsszeia**, az óceánon túl.
- Kr. e. **6. századra** Hádész birodalma a **föld alatt** található.
- Kr. e. **5. századra** kialakult minden ismerős eleme.

Az alvilág részei

Az alvilágban és körülötte **öt folyó** folyt:

- A **Sztüx** („Utálatos”) volt a legfőbb folyó, ezt tartották **az alvilág határának**, Akherón („Bánat”), Kókütosz („Siránkozás”), Phlegethón („Lángoló”), Léthé („Feledés”)
- Erebosz, Hádész és Perszephoné palotája.
- Három út találkozásánál **bíráskodik** a holtak fölött Minósz, Rhadamanthüsz és Aiakhosz. Az ítélet után a három út egyikén kell elindulnia a holtak lelkének.
- **Aszphodélosz** Mezőkre kerül, ha se rossz, se jó nem volt az illető.
- **Tartarosz** büntető mezőjére, ha rossznak ítéltettek.
- **Elíziumi** gyümölcskertekbe kerülnek a holtak, ha jónak bírálták őket.

Tózsza István: Az alvilág földrajza, Polgári Szemle, 16. évf. 4–6. szám, 2020.

2. ábra: A Hadész alvilági tartományai és vizei

A halál

- **Thanatoszt a Halált**, ikertestvére **Hüpnosz**, az Álom.
- A lelket, a **pszükhét** kis szárnyas lényként képzeltek el, magától hagyja el a testet.
- Az alvilágba a lelkeket **Hermész** kíséri.
- A lélek természetéről nem volt egységes elképzelés, de a temetési szertartások nagyjából egységesek voltak.
- Ha a halott nem kap megfelelő temetést, lelke kísértheti az élőket.
- A halott egy ércpénz kap a nyelve alá, hogy azzal fizesse ki **Kharónt**, aki átviszi a holtat csónakján a Sztüx vizén. A Sztüx túloldalán a háromfejű kutya Kerberosz vár, aki felfalja a betolakodó élőket, vagy a szökni akaró szellemeket.
- **Homérosz** óta ismert a halál utáni büntetés vagy elismerés. A jutalom vagy a bűnhődés az istenekhez való viszonyuktól függött. Hádész legrégebbi bírója Minósz volt.
- Hádész bíráinak feladata, hogy kijelöljék a lélek megfelelő helyét a túlvilágon.
- Az Elízium azok számára volt fenntartva, akik rokoni viszonyban álltak az istenekkel és a hősöknek, akik a csatamezőn, dicső harcban estek el.
- Az egyik legnagyobb büntetés, amit halandó elkövethetett, a **hübrisz** az istenekkel szemben.

Hádész

- Hádész kultuszának alig van nyoma.
- Az alvilági isteneknek szánt áldozatot általában éjjel mutatták be, és közvetlenül a földbe juttatták, a tej-, vér- vagy mézáldozatot alacsony oltárra vagy gödörbe öntötték.
- Az égi isteneknek szánt állat általában fehér volt, míg az alvilágiaké fekete.
- Ódzkodtak attól, hogy kiejtsék a nevét, és gyakran használtak jelzőket vele kapcsolatban.
- Hádész feladata, hogy mind az élőket, mind a holtakat a saját helyükön tartsa, nem ő okozta a halált.

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Had%C3%A9sz#/media/F%C3%A1jl:Detail_of_Pluto-Serapis,_Statue_group_of_Persephone_\(as_Isis\)_and_Pluto_\(as_Serapis\),_from_the_Sanctuary_of_the_Egyptian_Gods_at_Gortyn_a_mid-2nd_century_AD,_Heraklion_Archaeological_Museum_\(30305313721\).jpg](https://hu.wikipedia.org/wiki/Had%C3%A9sz#/media/F%C3%A1jl:Detail_of_Pluto-Serapis,_Statue_group_of_Persephone_(as_Isis)_and_Pluto_(as_Serapis),_from_the_Sanctuary_of_the_Egyptian_Gods_at_Gortyn_a_mid-2nd_century_AD,_Heraklion_Archaeological_Museum_(30305313721).jpg)

Perszephoné elrablása

- Zeusz és Démétér lánya Perszephoné, akit Hádész elragadott az alvilágba.
- Démétér megtudta, hogy ki vitte el és hogy Zeusz engedte ezt meg testvérének.
- Démétér megharagudott és az emberek közé költözött Eleusziszba.
- Lánya hiányát siratva nyomorú esztendő következett, a föld nem adott termést.
- Zeusz rábeszélte Hádészt, hogy bocsássa vissza Perszephonét.
- Démétér megörült lányának, de mivel az evett Hádésznál, ezzel felesége lett.
- Démétérnek az volt a kérése, hogy lánya hadd töltsen vele az év kétharmadát, és csak egyharmadát a férjénél az alvilágban. Zeusz ezt elfogadta, hogy Démétér visszatérjen és áldásával a gabonatermés visszaálljon.

Gian Lorenzo Bernini
1621–1622
Galleria Borghese, Róma (Villa Borghese)

Mezopotámia párhuzam

Túlvilág

- Egységes elképzelés nem volt.
- Sumer kifejezések a túlvilágra: KUR.NU.GI (a vissza-nem-térés országa), GANZIR (palota), IRKALLA (nagy város), ARALLI (pusztaság).
- Horizontális világkép: a holtak földje távoli utazás során érhető el.
- Vertikális világkép: a túlvilág a föld alatt (akkád kifejezés az alvilágra ersetum, föld).
- Az elhunytak magukat az élők rendszeres étel áldozatával tarthatták fenn. Az alvilág a sötétség, gyötrelem és gondok helye, lakói fény nélkül élnek.

Istár alvilágjárása

- Istár termékenység istennő testvéréhez Ereskigalhoz látogat az alvilágba, hogy ott magának követelje a hatalmat.
- Az alvilág hét kapujánál megszabadították attribútumaitól és ruháitól, és meghunyaszkodva került testvére Ereskigal elé.
- Ezalatt a földön terméketlenség van, az emberek és állatok nem tudnak utódokat nemzeni.
- Ereskigal a többi isten közbeavatkozására elengedi Istárt, ha az hoz valakit maga helyett.
- Uruk egyik városnegyedében találkozik szerelmével, Dumuzi pásztoristennel. Szerelme közönyén Istar feldühödött, őt jelölte helyettesesül az alvilágba.
- Dumuzi az év egyik felét, nővére a másik felét tölti az alvilágban Istar helyetteseként.

Baal Mot körforgás

- Baal kánaáni viharisten igényt formál Mot, a túlvilág istene birodalmára. Követeket küld a halál istenéhez.
- Mot megfenyegeti őt, a konfliktusban Baal meghal, és a földön száraz időszak kezdődik.
- Baal párja, Anat megtalálja hitvese testét és eltemeti.
- Anat követeli Móttól Baal feltámasztását, az nem teszi meg, ezért végez vele.
- Az istenek atyja, El álmod lát, mely szerint Baal életben van.
- Baal és Mot küzdelme örökké tart, az év termékeny időszakában Baal mindig győz Mót felett, de az aszály is visszatér minden évben.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Baal#/media/F%C3%A1jl:Baal_thunderbolt_Louvre_AO15775.jpg

Egyiptom

Kétféle túlvilágkép:

- A napisten Ré útja minden éjjel a túlvilágon vezet át.
- Ozirisz a túlvilág ura, az elhunyt részt vesz a szív mérlegelési szertartáson, ahol eldől sorsa.

Ozirisz és Ízisz

- Geb után Oziriszé a királyság.
- Széth végez Ozirisszel, darabjait a Nílusba hajítja.
- Termékenység elakadása (?)
- Ízisz összegyűjti Ozirisz darabjait, Hórusz megfogja.
- Ozirisz az alvilág királya lesz.
- Hórusz legyőzi Széthet.

Összehasonlítás

Túlvilág:

- Túlvilág helye:

Nyugat felé, távoli országgént Odüsszeia, Gilgames eposz, Ré (a nap) útja;

Alvilág Hádész, Istár alvilágjárása, Ozirisz birodalma.

- A kettő összemósódhat.
- Mezopotámiai és Görög túlvilág: társadalmi helyzethez kötődik a jobb túlvilági lét.
- Egyiptom: szív mérlegelés.

Összehasonlítás

Alvilág járás

- Termékenység istenek: Istár, Baal, Ozirisz és Ízisz, Démétér
- Túlvilághoz egy terméketlenséggel kapcsolatos képzet kötődik.
- Hatalomért folyó harc: Mezopotámia, Kánaán, Egyiptom, azonos nemű testvérpár küzdelme.
- A termékenység megakadása: Istár és Baal túlvilági tartózkodása alatt, Démétér Perszephóné iránti gyásza miatt, Ozirisz esetében kérdéses.
- Túlvilágról visszatérés: Ízisz Oziriszt, Anat Baalt, segítit, Istárt párja Dumuzi cserben hagyta, Perszephonét anyja segíti.
- Visszatérés a túlvilágra: Dumuzi és Perszephóné az év bizonyos részét a túlvilágon kell, hogy töltsék, Baal harca Mottal örök, Ozirisz a túlvilág ura marad.

- Charles Penglase: Greek Myths and Mesopotamia Parallels and Influence in the Homeric Hymns and Hesiod, Routledge, 1994.
- Charlene Spretnak: Demeter and Persephone, Beacon Press, Boston, 1978.
- Robert Graves: Görög mítoszok, Szukits Könyvkiadó, ford. 2001.
- Debbie Felton: A halottak szerepe a görög vallásban és mitológiában, Ókor, Folyóirat az antik kultúrákról, 2009. 3-4. szám.
- Ellie Mackin Roberts: Underworld Gods in Ancient Greek Religion Death and Reciprocity, Routledge, 2020.
- Tózsza István: Az alvilág földrajza, Polgári Szemle, 16. évf. 4–6. szám, 2020.

- The Anchor Yale Bible Dictionary, szerk.: David Noel Freedman, Doubleday, 1992.

- Mezopotámiai mítoszok in Niederreiter, Z. – Bácskay, A. – Nyirai M. – Roboz, E. (szerk.): Mezopotámia. Istenek és démonok királysága. Budapest, 2024.
- Volkert Haas: Mágia és mitológia Babilóniában; Démonok, boszorkányok és ráolvasópapok, L'Harmattan, Budapest, 2019.
- Rákos Sándor: Gilgames, Agyagtáblák üzenete; Magyar Napló, 2008.
- Mark S. Smith, Wayne T. Pitard: The Ugaritic Baal Cycle, Boston, 2009.

- Kákosy László: Az ókori Egyiptom története és kultúrája, Osiris, 2003.
- Jan Assmann: Death and Salvation in Ancient Egypt, Cornell University, 2005.